

DİN AÇISINDAN KADINLAR VE BAĞIMSIZLIK SAVAŞI

Prof. Dr. İBRAHİM AGÂH ÇUBUKÇU*

İslâm'dan önce Araplar kız çocuklarını küçümserlerdi. Hatta dilerlerse öldürürlerdi. Erkek ve kadın çok evlilik yapabiliirdi. Eş değiştirme âdeti, geçici nikâh (mut'a) ve elinin altında çok sayıda cariye bulundurma yaygındı.

İslâmiyet'i müjdeleyen Hz. Muhammed, herkes için can güvenliğini savundu. Kız çocuklarını korumak ve cahiliye çağı âdetlerini kaldırmak için bir çok hadis söyledi. Bu hadislerden bazı örnekler aşağıdadır:

"Kim kız çocuğunu diri diri gömmez, onu alçak görmez ve erkek çocuğunu ona tercih etmezse yüce Allah onu Cennet'e kor". "Kadınlara daima iyilik yapmayı alışkanlık haline getiriniz. Bir mümin, bir inanan kadına asla kızmasın. Onun bir huyundan hoşlanmıyorsa, kuşkusuz başka bir huyunu sevecektir". "Sizin en hayırlınız, kadınlara en çok iyilik yapanlarınızdır". "Cennet anaların ayağı altındadır". "Dünya yararlı bir nesnedir. Varlıkların hayırlısı da kadındır".

Hz. Aişe de şöyle söylemiştir:

"Ansar'ın (Medine halkının) kadınları dinde bilgi öğrenmek hususunda utanmadıkları için ne mutludurlar".

Yüce Allah da Kur'an'da anlam olarak şöyle buyurmuştur: "İçinizden kendileriyle huzura kavuşacağınız eşler yaratıp aranızda sevgi ve şefkat var etmesi, Allah'ın varlığının kanıtlarındandır". "Karılarınız size saygılı olurlarsa onları incitmeğe sakın bahane aramayın". "Onlara eziyet ederek baskı yapmayın".

Hz. Peygamber zamanında kadınlar sosyal hayata katılırdı: Hz. Muhammed'in eşi Meymune Hatun'un kılıç kullandığı ve Tebuk Savaşı'na katıl-

* Radyo Televizyon Üst Kurul Üyesi.

dığı bilinmektedir. Hz. Muhammed'i Uhud Savaşı'nda savunanlar arasında Zeyd b. Ammar'ın eşi Nesibe Hanım da vardı. Ummu Suleym ile Hz. Aişe'nin kollarını sıvayarak Uhud Savaşı'nda yaralılara su taşıdığı bilinmektedir.

Şifa Hanım'ın çarşığı ve pazarı kontrol etmekle görevlendirildiğini tarih kitapları kaydetmektedir.

Hz. Ömer'in kadınlar için altın takmayı yasaklamasına camide bir kadının şiddetle karşı çıktığı ve Hz. Ömer'in de bu itirazı haklı bularak bu yasağı kaldırdığı bir gerçektir.

Hudeybiye Barışı imzalandıktan sonra, bir çok mümin güvenmiş ve kurban kesmek istememiştir. Hz. Peygamber buna üzülerek eşi Ümmü Seleme'ye durumu anlatmıştır. Ümmü Seleme de "sen kurbanını kesersen onlar da keser" diyerek fikir yürütmüştür. Bunun üzerine Hz. Muhammed kurbanını kesmiş, öteki müminler de onu izlemiştir. Hz. Peygamber eşinin fikrine değer vermiştir. Talha'nın kızı Aişe'nin yüzünü örtmeyerek erkeklere ders verdiği Meşahir un-Nisa adlı kitapta anlatılmıştır. Esasen Hz. Peygamber: "Bilim, erkek ve kadınlara farzdır" buyurmuştur.

Umm ud-Derda, Ebu Bekr'in kızı Esmâ, Hz. Aişe ve Hz. Fatma fetva veren bilgili kadınların güzel örnekleridir.

Arap toplumunda İslâmiyet büyük değişiklikler yapmıştır. Türk toplumunda ise kadının öteden beri saygı değer bir yeri vardı. Hakan ve Hatun yabancı elçileri birlikte kabul ederlerdi. Kadın, İranlılar'da Zerdüşî dinine göre kötülüğün temsilcisi olduğu halde, Türkler'de at, kılıç ve kadın kutsal sayılırdı.

İslâm'dan sonra da Türk toplumunda kadına karşı saygı devam etmiştir. Kadın toplumsal hayata katılmıştır. XI. yüzyılda Selçuklu Sultanı Melikşah'ın eşi Terken Hatun'un emrinde 10.000 asker bulunmuştur. Tuğrul Bey, Hemedan'da üvey kardeşi karşısında güç duruma düşünce, eşi Altuncan Hatun Bağdat'da asker toplayarak yardım etmek üzere yola çıkmış ve kocasını tehlikeden kurtarmıştır: II. Gıyasettin Keyhusrev, Hıristiyan eşi için din görevlisi getirterek vicdan özgürlüğüne saygısını göstermiştir.

Dede Korkut hikâyelerinde kadının ata bindiği, kılıç kuşandığı, avcılık yaptığı, güreş tuttuğu anlatılmıştır.

XIII. yüzyılda Delhi Müslüman Türk Devleti'ne Raziye Hatun'un, Cela-

yirtiler'in Devleti'ne Döndü Hatun'un, Salgulular'ın Devleti'ne Ebeş Hatun'un, Kutluk Devleti'ne Türkân Hatun'un başkanlık yaptığı bilinmektedir.

İbni Batuta, XIV. yüzyılda bazı Türk topluluklarını dolaşmış ve Anadolu'da ailelerin kendisini hep birlikte konuk ettiklerini yazmıştır.

Anadolu'da XIII. yüzyılda kurulan Bacıyan'ı Rum örgütü Türk kadınına hem ev işleri için eğitmiş, hem de onlara savunma usullerini öğretmiştir. Zülkadıroğulları'nın emrinde 30.000 kadından oluşan bir ordu bulunduğu anlatılmaktadır.

Bektaşiler kadının eğitime önem vermiş, vicdan özgürlüğüne saygı göstermiş ve terbiye çerçevesinde kadınları da dinî toplantılara kabul etmişlerdir. Birlikte saz dinlemişler, maneviyatın inceliklerini öğrenmişlerdir.

Mevlana, Fihi Ma Fih adlı eserinde kadınları toplumdan soyutlamanın doğru olmadığına dikkati çekmiştir. Onun dinî sohbetlerine devrin devlet adamlarının hanımları da katılmıştır.

Anadolu'da kadınların girişimiyle bir çok tarihî eserler yapılmıştır. Kayseri'de Gevher Nesîbe Şifahanesi, Kütahya'da Gülümsen Hatun Şifahanesi ve Divriği'de Turan Melek Şifahanesi bunun örneklerindedir.

Bizim fıkralarımızda da kadına önem verilmiştir:

Nasrettin Hoca'ya sormuşlar:

– Kıyamet ne zaman kopacak?

Hoca:

– Hangi kıyamet?

– Kaç kıyamet olacak? Bir tane vardır.

Hoca cevap vermiş:

– İki türlü kıyamet var. Ben ölürsem küçük kıyamet, hanım ölürse büyük kıyamet kopar.

Gevezenin biri Nasrettin Hoca'ya gelerek senin hanım çok geziyor, ev ev dolaşiyor, demiş.

Hoca cevap vermiş:

– Yalan! Öyle olsa bizim eve de uğrardı.

Bizim toplum yapımızda kadının bu denli saygın yeri olmasına karşın

XVI. yüzyıldan itibaren tutuculuk artmış ve dinî yorumlar dar anlamlara yönelmiştir. 1517'de Hilâfetin alınmasıyla Arap etkisi artmıştır. XVII. yüzyılda taassup daha fazla artmış, medreseler kadınlara kapalı tutulmuştur. Müspet bilimlere okullarda daha az yer verilmiştir. Basımevi ancak 1727'de kurulabilmiştir. Bu gibi nedenler ve kurumların köhneleşmesi sonucu, geçmişte tarihe şerefli sayfalar kazandıran Osmanlı ordusu cephelerde yenilmeğe başlamıştır. Yenileşme ihtiyacı doğmuştur.

XVIII. yüzyılda özellikle III. Selim zamanında yenileşme hareketine girilmiştir. II. Mahmut bu hareketlere devam etmiştir. Daha sonra Batılılaşma hızlanmış ve 1839'da Tanzimat Fermanı ilân edilmiştir. Kanun önünde herkesin eşit olduğu öngörülmüştür. 1847'de cariyelik yasaklanmıştır. 1870'de Kız Öğretmen Okulu açılmış, 1893 Kadınlara Mahsus gazete çıkarılmıştır. 1912'de Kadın Dünyası, Kadın Bahçesi gibi dergiler yayın hayatına girmiştir. Yine 1912'de Teali-i Nisvan (Kadınları yükseltme) Derneği kurulmuştur. 1915'te cephe gerisinde kadın memurlar çalıştırılmıştır. 1915'de Darülfünun'un Edebiyat Fakültesi'ne kız öğrenciler kabul edilmiştir. Tıp Fakültesi'ne kız öğrencilerin kabulü güçlükler aşılarak 1922'de mümkün olmuştur.

Istiklâl Savaşı'nda Türk kadını mücahitlere yardımcı olmuştur:

Bolu'da yayımlanan Türkoğlu gazetesinin bildirdiği gibi Türk kadını kendi imkânlarıyla cephede çarpışanlara özverili bir biçimde yardım etmiştir.

Henüz bağımsızlık savaşının başlamasından önce 19 Mart 1919'da "Ünas Darülfünunu ve Asrî Kadınlar Cemiyeti" mensubu kızlar Fatih Türbesi'nde toplanarak İstanbul'un işgalini protesto etmişlerdir. 19 Mayıs 1919'da Fatih Belediyesi önünde kadınlı erkekli büyük bir gösteri düzenlenmiş ve burada Halide Edip ile Meliha Hanımlar halkı konuşmalarıyla coşturmuşlardır. 23 Mayıs 1919'da Sultanahmet Meydanı'ndaki gösteriye 100 bin kişi katılmış, Halide Edip (Adivar) ve Mehmet Emin (Yurdakul) gibi yurtseverlerin konuşmaları halkı coşturmuştur. 30 Mayıs 1919'da Sultanahmet Meydanı'nda ikinci bir gösteri yapılmış, en az 100 bin kişinin katıldığı bu gösteride Şukufe Nihal de konuşmuştur. Bu gösteriler İstanbul ve Anadolu'da bir çok yerlerde düzenlenerek halkın millî duyguları dile getirilmiş ve işgalciler kınanmıştır.

10 Aralık 1919'da Kastamonu'da Kız Öğretmen Okulu bahçesinde yapılan gösteriye 3 bin kadın katılmış ve daha sonra bağımsızlığımızı savunmak üzere bir çok liderlere telgraflar çekilmiştir. Bu telgraflar Padişah'a, Sadrazam'a, İngiltere Kraliçesi'ne, ABD Başkanı Wilson'un eşine, Fransa Cumhurbaşkanı Henri Poincare'nin eşine çekilmiştir.

Sivas Valisi'nin eşi Melek Reşit ve arkadaşlarının kurduğu Anadolu Kadınları Müdafaa-yı Vatan Cemiyeti'nin millî duyguların harekete geçmesinde büyük katkısı olmuştur. Bir çok yerde cemiyetin şubeleri açılarak Heyet-i Temsiliye desteklenmiştir. Millî orduya para ve mal yardımı için çalışan kadınlarımız, yaptıkları gösterilerle, çektikleri telgraflarla haklılığımızı dile getirmişlerdir. Savaşa gerek silâh taşıyarak, gerekse cephede vuruşarak katkıda bulunan kadınlarımız da az değildir.

Maraş'ta bulunan Bitlis Defterdarı'nın hanımı, evinde açtığı mazgal-dan işgalcilere ateş açmış ve akşama kadar sekiz düşmanı öldürmüş, gece de erkek elbisesi giyerek savaşıtlara katılmıştır.

Kara Fatma (Fatma Seher) Bağımsızlık Savaşımızın tüm evrelerinde gö-rev almış, yaralanmış, esir düşmüş, yolunu bulup kurtulmuş, yine çarpışmağa devam etmiş ve üsteğmenlik rütbesine kadar yükselmiştir.

Ayşe Hanım, Aydın ve Demirci cephesinde çarpışmıştır. Küçük oğlu İkinci İnönü Savaşı'nda, büyük oğlu Demirci cephesinde şehit düşmüştür. Kendisi de Sakarya Savaşı'nda kasiğından yaralanmış, tedavi görünce tekrar cepheye koşmuştur.

Hatice Hatun, Pozantı'da önemli bir hizmette bulunmuştur. 800 kadar kişiden oluşan bir Fransız birliği Toroslar'ın eteğinde çevrilmiş, komutanları Menil bir türlü çevirmeyi yaramamıştır. Dışardan düşmanın kurtarma girişimleri de sonuçsuz kalmıştır. Nihayet 5 Mayıs 1920'de düşman Tarsus'a doğru yola çıkmak için çevirmeyi yarmaya çalışmıştır. Düşman bu sırada yolunu şaşırılmış, Bazınçukur köyünden Hasan Ağa'nın eşi Hatice kadına rastlamış, o da yolu özellikle Karboğazı doğrultusunda göstermiş, çete kurmuş olan köylülere haber vererek 800 kişinin silâhlarıyla birlikte teslim olmalarını sağlamıştır.

Tayyar Rahmiye, Osmaniye cephesinde yararlıklar göstermiş, uçar gibi davrandığı için kendisine Tayyar lâkabı verilmiş ve düşman kurşunuyla şehit düşmüştür. Kahraman kadınlarımızın hepsini burada saymak olanaksızdır. Ancak bazılarının adını zikrederek yetinelim! Henüz 1877-1878 savaşında Erzurum'da Ruslara karşı yararlıklar gösteren Nene Hatun'u un-

tamayız. Tarsuslu Kara Fatma, Gaziantep'li Yirik Fatma, Mudurnulu Fatma Kadın, Gördesli Makbule, Asker Saime Hanım bağımsızlık savaşında cephe-de bizzat çarpışan kahraman kadınlarımızdandır.

Kastamonu'dan Şerife Bacı cephane taşıırken tipili bir havada mermilerin arasına çocuğunu yatırmış ve mermi islanmasın diye gocuğunu kağının üstüne örtmüş, kendisi donmuş durumda bulunmuş, sağ kalan çocuğu ve mermiler kurtarılmıştır.

Kastamonulu kadınlar orduya yardım için her türlü özveriyi göstermişlerdir. Kızılay'a gelinliğini, karyola takımını, boynundaki altınları veren kadınlarımız güzel örnekler sergilemişlerdir.

Bağımsızlık savaşı kadın-erkek birlikte mücadele verilerek kazanılmıştır.

Atatürk, kadın haklarına son derece önem vermiştir. 1924'de eğitimde birlik yasasını çıkartarak iki zihniyette öğrenci yetiştirilmesini önlemek istemiştir. 1926'da Türk Medeni Yasası kabul edilmiş ve kanun önünde kadın ve erkek eşit duruma getirilmiştir. Özellikle evlenmede, mirasta, şahitlikte ve meslek seçiminde kadınlarımız onurlu yerini Cumhuriyet döneminde elde etmişlerdir. 1930'da belediyelere üye seçme ve seçilme hakkını kazanmışlardır. 1934'de milletvekili seçilme hakkı elde eden kadınlarımızdan 18 tanesi 1935'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne girmiştir. Bu hakların verilmesinde Atatürk'ün büyük katkısı olmuştur.

Kadınlarımızın değeri için bakınız Atatürk neler söylemiştir: "Türkiye Cumhuriyeti'nde kadın, bütün Türk tarihinde olduğu gibi, bugün de en saygın yerde, her şeyin üstünde yüksek ve şerefli bir varlıktır". "Daha esenlikle, daha dürüst olarak yürüteceğimiz yol vardır. Bu yol, büyük Türk kadınının ilmî, ahlâkî, sosyal, ekonomik hayatta erkeğin ortağı, arkadaşı, yardımcısı ve destekleyicisi yapmaktır". "Aile, bir hayat arkadaşlığı olduğu kadar, bir onur ortaklığıdır".

Sonuç olarak İslâm dini kadını cahiliye dönemi vahşetinden kurtarmayı öngörmüştür. Kadının mal özgürlüğüne, çalışmasına, bilim öğrenmesine, aile mutluluğuna önem vermiştir. Ancak zamanla dinde yanlış yorumlar yapılmış, kadının sesinin bile haram olduğu iddia edilmiştir.

Türk tarihinde Bağımsızlık Savaşı'nda olduğu gibi kadının daima onurlu hizmetleri olmuştur. Büyük Atatürk kadın haklarını savunarak ve gerekli yasal düzenlemeleri yaptırarak kadınlarımızın toplumda hak ettikleri saygıyı görmelerini istemiştir.